

Υπόθεση Moustaquim κατά Βελγίου (18.2.1991)¹

Δικαίωμα στο σεβασμό της οικογενειακής ζωής – Απέλαση, αλλοδαπού που εγκαταστάθηκε στο Βέλγιο από νεαρά ηλικία – Αποχωρισμός από το οικογενειακό περιβάλλον – Η εξουσία ελέγχου της εισόδου και της παραμονής των αλλοδαπών στην επικράτεια τους πηγάζει από το διεθνές δίκαιο και περιορίζεται από τις συμβατικές τους υποχρεώσεις. Όμως, στις περιπτώσεις όπου με τις αποφάσεις επεμβαίνουν στα προστατευόμενα από το άρθρο 8 παρ. 1 της Σύμβασης δικαιώματα υποχρεούνται να αποδεικνύουν ότι τα μέτρα που λαμβάνουν σε βάρος των αλλοδαπών είναι αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία, δηλαδή θα πρέπει να αιτιολογούνται από μια ανυπέρβλητη κοινωνική ανάγκη και κυρίως να είναι ανάλογα με το σκοπό που επιδιώκουν.

Εφαρμοστέο δίκαιο

Άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης «για την Προάσπισιν των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών»

Ν.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ 256, τ. Α΄)

Πραγματικά περιστατικά: Ο κύριος Moustaquim, πολίτης Μαρόκου, εγκαταστάθηκε στο Βέλγιο με την οικογένειά του σε ηλικία δύο ετών. Τρία από τα επτά αδέρφιά του έχουν γεννηθεί στο Βέλγιο και το μεγαλύτερο έχει ήδη αποκτήσει τη βελγική ιθαγένεια. Έως το Σεπτέμβριο του 1981 και ενόσω ήταν ανήλικος κατά το βελγικό ποινικό δίκαιο το Δικαστήριο Ανηλίκων της Λιέγης αποφάνθηκε για εκατόν σαράντα επτά αδικήματα τα οποία φερόταν να έχει διαπράξει, στα οποία περιλαμβάνονται ογδόντα δύο σοβαρές κλοπές, τριάντα απόπειρες κλοπών και πέντε ληστείες. Το Μάιο του 1981 ο Εισαγγελέας της Λιέγης εξέδωσε ένταλμα σύλληψης. Με δικαιοδοσία να κρίνει για τα προαναφερόμενα εκατόν σαράντα επτά αδικήματα το Εφετείο της Λιέγης (Τμήμα Ανηλίκων) αποφάσισε τον Ιούνιο του 1981 ότι ήταν αναρμόδιο να δικάσει τις υποθέσεις. Ειδικότερα έκρινε ότι «ο ανήλικος διέπραττε αδικήματα από νεαρότατη ηλικία, πριν κλείσει τα δέκα τέσσερα και υπαγόταν στη δικαιοδοσία του. Όμως, δεν έχει πάψει να διαπράττει αξιόποινες πράξεις». Παρέπεμψε την υπόθεση στην Εισαγγελία για να κριθεί η υπόθεση από το αρμόδιο δικαστήριο.

Το Δεκέμβριο του 1981 το Δικαστήριο της Λιέγης καταδίκασε τον κύριο Moustaquim σε 20μηνη φυλάκιση για τα είκοσι από τα είκοσι έξη αδικήματα που κατηγορείτο ότι τέλεσε από τις 10 Φεβρουαρίου 1980 έως τον Ιανουάριο του 1981. Σύμφωνα με σχετικό έγγραφο των αστυνομικών αρχών της Λιέγης ο προσφεύγων και οι συναυτουργοί στα αδικήματα που διέπραξε ζούσαν περιθωριοποιημένοι, σπάνια επέστρεφαν στην οικογενειακή τους στέγη ή στον τόπο που τους είχε υποδείξει το δικαστήριο. Ο Εισαγγελέας άσκησε έφεση και στις 9 Νοεμβρίου 1982 η υπόθεση δικάστηκε σε δεύτερο βαθμό από το Εφετείο της Λιέγης. Ο κύριος Moustaquim καταδικάστηκε σε 26μηνη φυλάκιση για τα είκοσι δύο (τέσσερις κλοπές, δώδεκα απόπειρες κλοπής, κατοχή κλεμμένων αγαθών, καταστροφή αυτοκινήτου, δύο απρόκλητες σωματικές βλάβες και απρόκλητη απειλή) από τα είκοσι έξη αδικήματα που κατηγορείτο ότι είχε διαπράξει. Επειδή καμιά από τις ποινές δεν είχε ανασταλτικό αποτέλεσμα διατάχθηκε η σύλληψή του. Από τον Ιανουάριο του 1980 έως το Μάιο του 1981 ο προσφεύγων είχε φυλακισθεί δέκα φορές για περιόδους που δεν ξεπερνούσαν τις δέκα πέντε ημέρες. Εξέτισε δέκα οκτώ από τους είκοσι έξη μήνες φυλάκισης, και αποφυλακίσθηκε τον Απρίλιο του 1983. Το Σεπτέμβριο της ίδιας χρονιάς το Υπουργείο Δικαιοσύνης παρέπεμψε την υπόθεση στη Συμβουλευτική Επιτροπή Αλλοδαπών, η οποία στις 24 Νοεμβρίου 1983 γνωμοδότησε ότι η απέλαση μπορεί να δικαιολογείται από το νόμο, είναι όμως «ακατάλληλο μέτρο» αν ληφθούν υπόψη η ηλικία κατά την οποία ο κύριος Moustaquim διέπραξε τα αδικήματα για τα οποία καταδικάστηκε, η οικογενειακή του κατάσταση (άφιξη στο Βέλγιο σε ηλικία δύο ετών, νόμιμη παραμονή της οικογένειάς του, γέννηση στη χώρα αυτή τεσσάρων αδερφών

¹Δημοσιευμένη στην [Επετηρίδα Δικαίου Προσφύγων και Αλλοδαπών 2000](#), εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.

του), η επαγγελματική του κατάρτιση και η συμπεριφορά του ενόσω εξέτισε την ποινή του. Με το βασιλικό διάταγμα της 28.2.1984 που κοινοποιήθηκε στον προσφεύγοντα δέκα πέντε ημέρες αργότερα, οι αρχές τον καλούσαν να «εγκαταλείψει τη χώρα και να μην επιστρέψει για διάστημα δέκα ετών ... εκτός εάν χορηγηθεί κατ' εξαίρεση άδεια από το Υπουργείο Δικαιοσύνης». Ο κύριος Moustaquim υποχρεούτο να εγκαταλείψει το Βέλγιο εντός δέκα ημερών από την αποφυλάκισή του. Στις 17.2.1984 ο πατέρας του ζήτησε από το Βασιλιά να παρέμβει υπέρ του γιου του. Στις 22.3.1984 η Υπηρεσία Αλλοδαπών τον ενημέρωσε ότι το αίτημά του απερρίφθη και ότι υπεγράφη η διαταγή απέλασης του γιου του. Στις 29.4.1984 και ενεργώντας ως νόμιμος εκπρόσωπος του γιου του ο πατέρας του προσφεύγοντα υπέβαλε στο Συμβούλιο Επικρατείας αίτηση αναστολής εκτέλεσης και ακύρωσης της απέλασης. Στις 22.6.1984 το Δικαστήριο απέρριψε το αίτημα αναστολής εκτέλεσης και λίγες ημέρες αργότερα ο κύριος Moustaquim αναχώρησε από το Βέλγιο. Στις 16.10.1985 το Δικαστήριο επικύρωσε την απόφαση απέλασης.

Αφού αναχώρησε από το Βέλγιο, στα τέλη Ιουνίου 1984, ο προσφεύγων δεν πήγε στο Μαρόκο, αλλά στην Ισπανία, όπου ζούσε με φίλους των γονέων του. Όταν οι ισπανικές αρχές του ζήτησαν να εγκαταλείψει τη χώρα μετέβη στη Σουηδία, όπου έμεινε συνεχώς έως τις 20 Ιανουαρίου 1990. Άλλοτε ήταν νόμιμος και άλλοτε παράνομος. Εργαζόταν παράνομα σε ελληνικά και ιταλικά εστιατόρια. Όταν συγκέντρωσε τα απαραίτητα χρήματα ταξίδεψε σε μη σκανδιναβική χώρα όπου ζήτησε και του χορηγήθηκε τουριστική βίζα για τη Σουηδία διάρκειας τριών μηνών. Προσπάθησε επίσης να λάβει απεριόριστη άδεια παραμονής. Στις 10 Μαρτίου 1989 η πρεσβεία της Σουηδίας στην Αθήνα του χορήγησε βίζα με δικαίωμα παραμονής στη Σουηδία έως τις 27 Αυγούστου 1989. Η άδεια παραμονής ανανεώθηκε στη συνέχεια για ακόμη έξη μήνες.

Στις 24.4.1985, και ενώ βρισκόταν στη Σουηδία, ο κύριος Moustaquim εξουσιοδότησε με συμβολαιογραφικό έγγραφο εντολή στο δικηγόρο του στο Βέλγιο να υποβάλει αίτηση για την κτήση της βελγικής ιθαγένειας. Η Διεύθυνση Δημοτολογίου της Λιέγης απέρριψε την αίτηση ως παράδεκτη επειδή ο αιτών είχε απελαθεί και δεν είχε επιστρέψει νόμιμα στη χώρα. Σε απάντηση παρόμοιας αίτησης η βελγική πρεσβεία στη Σουηδία ενημέρωσε τον αιτούντα ότι δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη η παράνομη παραμονή.

Οι συνήγοροι του εν συνεχεία με επείγουσα αίτηση ζήτησαν την αναστολή εκτέλεσης της διαταγής απέλασης. Ισχυρίστηκαν ότι επιδεινώθηκε η ψυχική υγεία του κυρίου Moustaquim επικαλούμενοι την από 24.9.1987 διάγνωση ψυχιάτρου της Στοκχόλμης σύμφωνα με την οποία ο πελάτης τους πάσχει από κατάθλιψη που προκλήθηκε από τη διακοπή των οικογενειακών σχέσεων. Στις 21.3.1988 ο αρμόδιος δικαστής της Λιέγης απέρριψε την αίτηση αναστολής. Στις 1.4.1988 ένας από τους συνηγόρους του προσφεύγοντα ζήτησε από τον Υπουργό Δικαιοσύνης να αναστείλει ή να ανακαλέσει την απόφαση απέλασης. Αυτό το αίτημα έμεινε αναπάντητο.

Στις 14.12.1989 με βασιλικό διάταγμα ανεστάλη προσωρινά η εκτέλεση της απόφασης απέλασης. Η Υπηρεσία Αλλοδαπών ενημέρωσε το συνήγορο του προσφεύγοντα ότι έχουν ληφθεί όλα τα αναγκαία μέτρα που διασφαλίζουν την απρόσκοπτη είσοδο του στο Βέλγιο και στις 29.1.1990 του απέστειλε έγγραφο με το οποίο τον ενημέρωνε για την έκδοση άδειας εισόδου και παραμονής στη χώρα για τριάντα ημέρες.

Ο κύριος Moustaquim που είχε ήδη επιστρέψει από τις 20.1.1990 παρουσιάστηκε στις 6.2.1990 στις κοινοτικές αρχές της Λιέγης και δήλωσε ότι διαμένει με τους γονείς του. Τον Απρίλιο έλαβε άδεια παραμονής – ένα πιστοποιητικό καταχώρησης στο Βιβλίο Αλλοδαπών – ισχύος ενός έτους, με δικαίωμα ανανέωσης.

Άρχισε να εργάζεται με τον πατέρα του και γράφτηκε σε τοπικό σχολείο συνεχίζοντας έτσι την επαγγελματική του κατάρτιση για μικρές επιχειρήσεις και το εμπόριο.

Στις 13 Μαΐου 1986 ο κύριος Moustaquim είχε προσφύγει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ισχυριζόμενος ότι το Βέλγιο, απελαύνοντάς τον το 1984, είχε παραβιάσει τα άρθρα 3, 6, 7, 8 και 14 της

Σύμβασης. Τον Απρίλιο του 1989 η Επιτροπή απεφάνθη θετικά για την παραβίαση του άρθρου 8.

Στο Δικαστήριο ο προσφεύγων υποστήριξε ότι το Βέλγιο παραβίασε το άρθρο 8 της ΕυρΣΔΑ και η κυβέρνηση ότι η προσφυγή πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη, ισχυριζόμενη ότι δεν υπάρχει αντικείμενο αφού με το από 14.12.1989 βασιλικό διάταγμα ανεστάλη για «δοκιμαστική περίοδο δύο ετών» η απόφαση απέλασης που είχε εκδοθεί σε βάρος του προσφεύγοντα. Το Δικαστήριο απέρριψε την επιχειρηματολογία της βελγικής κυβέρνησης γιατί με το βασιλικό διάταγμα του 1989 ανεστάλη η απόφαση απέλασης, αλλά δεν αναγνωρίστηκε στον κύριο Moustaquim αποζημίωση για τις συνέπειές της, τις οποίες υπέμεινε για πέντε χρόνια.

Νόμω Βάσιμο: Τα Συμβαλλόμενα κράτη υποχρεούνται να διασφαλίζουν την τήρηση της δημόσιας τάξης στο έδαφός τους. Η εξουσία ελέγχου της εισόδου και της παραμονής των αλλοδαπών στην επικράτειά τους πηγάζει από το διεθνές δίκαιο και περιορίζεται από τις συμβατικές τους υποχρεώσεις. Όμως, στις περιπτώσεις, όπου με τις αποφάσεις επεμβαίνουν στα προστατευόμενα από το άρθρο 8 παρ. 1 της Σύμβασης δικαιώματα υποχρεούνται να αποδεικνύουν ότι τα μέτρα που λαμβάνουν σε βάρος των αλλοδαπών είναι αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία, δηλαδή θα πρέπει να αιτιολογούνται από μια ανυπέβλητη κοινωνική ανάγκη και κυρίως να είναι ανάλογα με το σκοπό που επιδιώκουν.

Σκεπτικό: Α) Επί της παραβίασης του άρθρου 8 παρ. 1 της ΕυρΣΔΑ. Η κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι όταν ο προσφεύγων απελάθηκε δεν είχε πραγματική οικογενειακή ζωή αφού απουσίαζε συχνά από το σπίτι λόγω των «αποδράσεών» του και της φυλάκισής του. Διαπιστώνοντας ότι ο κύριος Moustaquim ζούσε στο Βέλγιο, όπου ήταν εγκατεστημένοι οι γονείς του και τα αδέρφια του και ότι δεν διέκοψε ποτέ τις σχέσεις του με την οικογένειά του ακόμα και όταν επί πέντε χρόνια ήταν αναγκασμένος να ζει μακριά της το Δικαστήριο έκρινε ότι στην υπό κρίση υπόθεση η δημόσια αρχή επενέβη στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του.

Β) Επί της παραβίασης του άρθρου 8 παρ. 2 της ΕυρΣΔΑ. Ενώπιον του Δικαστηρίου ο κύριος Moustaquim υποστήριξε ότι η απέλασή του δεν μπορεί να θεωρηθεί «αναγκαίο μέτρο σε μια δημοκρατική κοινωνία». Η κυβέρνηση στηρίχθηκε στο σημαντικό αριθμό των αδικημάτων για τα οποία καταδικάστηκε στις περιόδους φυλάκισής του, στο εξαιρετικό χαρακτήρα της εκδίκασης της υπόθεσης από το Ποινικό Δικαστήριο, όταν το Δικαστήριο Ανηλίκων της Λιέγης παρέπεμψε την υπόθεση λόγω αναρμοδιότητας σ' αυτό, και στη σοβαρότητα των ποινών που του επέβαλε το Εφετείο της Λιέγης. Τονίζει ότι ο προσφεύγων – έφηβος πριν – συνέχισε να διαπράττει αδικήματα ακόμα και όταν βρισκόταν υπό την εποπτεία του Δικαστή Ανηλίκων. Υπογραμμίζει τέλος τον κίνδυνο υποτροπής του. Η επικινδυνότητα του δράστη, καθιστούσε αβάσταχτη για την κοινωνία την παρουσία του στο βελγικό έδαφος. Το Δικαστήριο αναγνωρίζει ότι τα Συμβαλλόμενα κράτη υποχρεούνται να διασφαλίζουν την τήρηση της δημόσιας τάξης στο έδαφός τους. Η εξουσία ελέγχου της εισόδου και της παραμονής των αλλοδαπών στην επικράτειά τους πηγάζει από το διεθνές δίκαιο και περιορίζεται από τις συμβατικές τους υποχρεώσεις²[2]. Όμως, στις περιπτώσεις, όπου με τις αποφάσεις επεμβαίνουν στα προστατευόμενα από το άρθρο 8 παρ. 1 της Σύμβασης δικαιώματα υποχρεούνται να αποδεικνύουν ότι τα μέτρα που λαμβάνουν σε βάρος των αλλοδαπών είναι αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία, δηλαδή θα πρέπει να αιτιολογούνται από μια ανυπέβλητη κοινωνική ανάγκη και κυρίως να είναι ανάλογα με το σκοπό που επιδιώκουν.

Ο προσφεύγων καταδικάστηκε από τη βελγική δικαιοσύνη για αδικήματα που διέπραξε όταν ήταν έφηβος. Παραπέμφθηκε σε δίκη για είκοσι έξη από αυτά, που διέπραξε σε διάστημα έντεκα μηνών, και το Εφετείο της Λιέγης τον έκρινε ένοχο για τα είκοσι δύο. Διέπραξε το τελευταίο αδίκημα για το οποίο δικάστηκε στις 21.12.1980. Έως τις 28.2.1984, όταν εκδόθηκε η απόφαση απέλασης πέρασαν τέσσερα χρόνια, ιδιαίτερα σημαντικός χρόνος. Στα μεταξύ για δέκα έξη μήνες ζούσε φυλακισμένος, αλλά επίσης ζούσε ελεύθερος για άλλους είκοσι τρεις. Εξάλλου κατά το

² Βλέπε, Abdulaziz, Cabales και Balkandali κατά Ηνωμένου Βασιλείου και Berrehab κατά Ολλανδίας

χρόνο της απέλασής του όλη η οικογένειά του – γονείς και αδέρφια – ήσαν εγκατεστημένοι στη Λιέγη. Το μεγαλύτερο από τα αδέρφια του είχε αποκτήσει τη βελγική ιθαγένεια και άλλα τρία είχαν γεννηθεί στο Βέλγιο. Ο ίδιος δεν ήταν ακόμα δύο ετών όταν έφθασε στη χώρα. Έκτοτε έζησε περίπου είκοσι χρόνια με την οικογένειά του. Επέστρεψε μόνο δύο φορές στο Μαρόκο, για διακοπές. Φοίτησε σε σχολεία του Βελγίου, όπου διδασκόταν η γαλλική γλώσσα. Η οικογενειακή του ζωή διαταράχθηκε με το μέτρο που ελήφθη σε βάρος του, το οποίο η Συμβουλευτική Επιτροπή Αλλοδαπών είχε κρίνει «ακατάλληλο». Λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερόμενα στοιχεία της υπό κρίση υπόθεσης φαίνεται ότι δεν ελήφθη υπόψη κατ' εφαρμογή της αρχής της εξισορρόπησης των συμφερόντων το δικαίωμα του προσφεύγοντα σε οικογενειακή ζωή και ότι υπάρχει δυσαναλογία ανάμεσα στο μέτρο που επιβλήθηκε και το σκοπό που επιδιώκεται με την εφαρμογή του. Το Δικαστήριο αποφάσισε τέλος, ότι η κρίση του αυτή δεν επιβάλλει την εξέταση της παραβίασης του δικαιώματος σε ιδιωτική ζωή.

Το Δικαστήριο έκρινε με επτά ψήφους υπέρ έναντι δύο κατά ότι παραβιάστηκε το άρθρο 8 της ΕυρΣΔΑ.